

Здравко Скакавац

Факултет за правне и пословне студије др Лазар Вркатаћ, Нови Сад,
Универзитет Унион Београд

ПРИСТУПАЊЕ СРБИЈЕ ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ – АКТУЕЛНИ БЕЗБЕДНОСНИ ИЗАЗОВИ, ПРЕТЊЕ И РИЗИЦИ

Сажетак

Република Србија је већ одавно започела процес приступања Европској унији (у даљем тексту: ЕУ). Међутим, на том путу стоје бројни оптерећујући фактори, изазови, ризици, па и претње. Да би се тај процес довео до краја, неопходна је промишљена и добро избалансирана политика државе, којом ће се првазићи све препреке које на том путу стоје. Стратегијом националне безбедности Србије (у даљем тексту: Стратегија НБ Србије) из 2009. године утврђени су приоритети националне безбедности у наредном периоду. У међувремену, у складу са свим безбедносним импликацијама на ширем плану указала се и неминовна потреба да се постојећа Стратегија реформише. На то је утицала актуелна безбедносна проблематика у свету, у региону Западног Балкана, а посебно актуелни Бечки и Бриселски преговори и споразуми између Србије и самопроглашене тзв. државе Косово. У том смислу, актуелна политика војне неутралности и однос Србије са НАТО алијансом и Русијом, веома су битни у процесу евроинтеграција Србије. Због тога су на нивоу државе покренуте значајне активности на редефинисању одређених приоритета, како би се процес приступања ЕУ привео крају у реално могућем времену. Циљ овог рада је управо да се укаже на бројне оптерећујуће факторе, изазове, ризике и претње који стоје на путу евроинтеграција Србије.

Кључне речи: Србија, Европска унија, евроинтеграције, НАТО, Русија, Косово

УВОД

Стратегија националне безбедности Републике Србије¹ представља најважнији стратешки документ којим се утврђују основе политике безбедности у заштити националних интереса Републике Србије. Опредељења исказана у Стратегији националне безбедности изражавају спремност Републике Србије да у оквиру Организације уједињених нација, европских и других међународних организација и регионалних структура, доприноси изградњи и унапређењу сопствене, регионалне и глобалне безбедности. Међутим, на том путу Република Србија наилази на бројне, савладиве, али врло често и несавладиве препреке, пролази кроз врло трновит пут, оптерећен разним изазовима, ризицима, а нечесто и разним видовима претњи, па и уцена.

Последњу деценију прошлог и скоро две деценије овог века обележила су нова безбедносна кретања и промене у свету. Свет је и даље суочен са бројним традиционалним и новим изазовима, ризицима и претњама безбедности. Регионални и локални сукоби, етнички и верски екстремизам, тероризам, организовани криминал, пролиферација оружја за масовно уништење, илегалне миграције, климатске промене и све израженија несташица енергетских ресурса угрожавају стабилност појединих земаља и читавих региона, а такође и глобалну безбедност. Савремени свет се све више суочава са изазовима до којих долази због грубог кршења Повеље УН и општеприхваћених норми међународног права. Мешање у унутрашње ствари суверених држава, увођење у праксу превентивних напада и тзв. „хуманитарних интервенција“ под видом омогућавања савременог развоја и успостављања демократских принципа и односа, постаје све чешћа појава. Поред тога, оно што представља новину у савременом понашању великих сила, јесу покушаји давања легитимитета стварању нових државних творевина на територијама суверених држава, чланица ОУН. На тај начин нарушава се постојећи међународноправни поредак и знатно угрожава стање безбедности у свету.

Уједињене нације нису увек биле гарант успостављања и поштовања основних принципа међународног права. Јер, ако се доследно не поштује Повеља УН, као један од најважнијих међународних правних докумената, онда је ауторитет УН озбиљно нарушен. Уосталом, како другачије објаснити флагрантно кршење Повеље УН и међународног права у питању разбијања Југославије,

1) „Стратегија националне безбедности републике Србије“, Службени гласник Републике Србије, број 28/2009, Београд, 2009.

Либије, Ирака и најновије, Сирије. Све наведене земље су нападнуте и бомбардоване, мимо одлуке Савета безбедности, разбијене у парампарчад и доведене на руб сиромаштва и беде. И што је посебно спорно, осим што за то нико није одговарао, за нападе на ове суверене земље искоришћени су лажни и вешто изрежирани поводи, при чему накнадно признавање кривице не ослобађа одговорности за учињене злочине. Чињеница је, да је овако понашање на сцени настало тек након завршетка Хладног рата, нестаанка биполаризма и разбијања бившег Совјетског Савеза.

У свему томе, геостратегијски положај Западног Балкана је специфичан, што нас посебно занима због сагледавања безбедносне ситуације у Србији и њеном окружењу. Наслеђени проблеми из прошлости, историјске противречности, као и последице сукобљавања народа и држава на простору Југоисточне Европе, а посебно на простору Балкана, у новијој историји и данас утичу на стање безбедности у региону. Ризици од избијања ратова и других оружаних сукоба на простору Западног Балкана, иако смањени, нису елиминисани. Покушај ревизије одредаба Дејтонског споразума, сепаратистичке претње и тежње у региону представљају реалну претњу на овом простору. Посебно је осетљив проблем покушаја отцепљења дела територије Републике Србије путем једностраног проглашења независности Косова, уз његово признавање од стране једног дела светске заједнице.

Што се тиче Републике Србије, морају се имати у виду бројни изазови, претње и ризици који њену безбедност посебно угрожавају. Ипак, основну претњу представља покушај отцепљења територије Косова и Метохије, уз нескривену помоћ и подршку једног дела међународне заједнице, који предводе САД и друге богате западноевропске земље. У том смислу, мора се указати и на неуспешно деловање међународног цивилног и војног присуства у АП Косово и Метохија, што доприноси додатној несигурности српског живља на овом подручју. Неможе се занемарити ни безбедносна клима на подручју Санџака, где су присутне активности вахабијског организовања, а и чињеница да је један број грађана Србије са овог подручја боравио у редовима терористичке организације тзв. Исламске државе. Укупну безбедносну ситуацију у Србији још увек оптерећују последице вишегодишњег грађанског рата на просторима некадашње СФРЈ и НАТО бомбардовања.

Од дошења постојеће Стратегије националне безбедности прошло је скоро девет година, тако да су се створили потребни услови да се приступи њеној реформи. На то утиче актуелна безбедносна ситуација у свету, у склопу које су врло нестабилни односи

између САД и Русије, врло ровита ситуација у региону Западног Балкана и специфична ситуација Србије због њене политике војне неутралности. Таква политика Србије у свету, а посебно у земљама ЕУ наилази на различите погледе, од тоталног неприхватања и неслагања, до оних умеренијих ставова појединих земаља и политичара ЕУ.

Ипак, централно питање које оптерећује улазак Србије у ЕУ је контроверзна ситуација односа са самопроглашеном државом Косово, при чему, како сада ствари стоје, од нормализације односа између ове две стране, зависи ће и њена евроинтеграција. Бечки и Бриселски преговори запали су у тотални ћорсокак због неиспуњавања обавеза Косова из већ постигнутог споразума око формирања Заједнице српских општина, што ситуацију чини још компликованијом.

У циљу сагледавања неких важнијих безбедносних изазова, претњи и ризика, који су имали или могу имати утицаја на приступање Србије евроинтеграцијама, у наставку овог рада, у краћој форми, биће сагледана следећа важна питања, у периоду од деведесетих до данас:

- 1) Актуелна безбедносна ситуација у свету и односи између Запада и Истока;
- 2) Безбедносни изазови у региону Западног Балкана;
- 3) Стање и проблеми у ЕУ и перспективе евроинтеграција Србије;

АКТУЕЛНА БЕЗБЕДНОСНА СИТУАЦИЈА У СВЕТУ И ОДНОСИ ИЗМЕЂУ ЗАПАДА И ИСТОКА

Неколико историјски важних догађаја у свету, само у непуне три задње деценије, представљало је радикалну прекретницу на светској безбедносној позорници, што је битно утицало на драматично погоршање безбедносне ситуације у свету и знатно допринело променама у геополитичкој сфери савременог света. Задњу деценију прошлог века посебно су обележили значајни светски догађаји, почев од рушења „Берлинског зида“ и уједињења Немачке, затим, распад тзв. „Источног блока“, распад Совјетског Савеза, разбијање Југославије и НАТО агресија на СРЈ и Србију. И прве две деценије овог столећа обележили су озбиљни случајеви нарушавања светске безбедности. „Терористички напад Ал Каиде на САД 2001. године, интервенција САД и њених савезника у Ираку 2003. године, Арапско пролеће из 2011. године, ратна дешавања у Сирији и Ираку, велика мигрантска кретања из Африке и Блиског

истока у Европу, криза у Украјини и друго. Поред тога, ескалација ратних сукоба у Сирији, настанак тзв. Исламске државе, укључење и Русије у решавање рата у Сирији, терористички напади тзв. Исламске државе у Француској, Белгији, Немачкој, Турској... додатно су искомпликовали светску безбедносну ситуацију. Аналитичари, стручњаци и званичници процењују да је до ескалације и ширења тероризма дошло, пре свега, због превеликог броја грешака појединих западних земаља у предузимању појединих војних операција на Блиском истоку и северу Африке на почетку овог столећа.⁴²

На актуелну безбедносну ситуацију у свету посебно утичу односи између две, већ традиционално супротстављене велике силе: САД и Русије, односно односи између Запада и Истока. Иако се очекивало да је Хладни рат требало да се заврши када се 1991. урушио Совјетски Савез, то се ипак није десило. Након пада СС-СР-а, Запад, а посебно САД, имао је савршену прилику да креира нову светску безбедносну политику, на савременим основама прихватљивим за 21. век. Међутим, Запад је након пада Совјетског савеза понизио Русију и отписао је као велику међународну силу. Запађњаци су сматрали да се Русија никада више неће опоравити до нивоа из хладноратовског времена. То време је могло да траје само док је Јељцин прихватао политику и институције Запада. Ситуација се знатно променула доласком Путина на чело Русије, који је одбацио западњачке норме и њихову доминацију.³

Наиме, донекле хармонични односи између две велесиле, САД и Русије, постојали су у време Горбачова, Јељцина, Черномирдина, Козирјева, када је Русија играла више поданичку улогу према Западу и дозвољавала САД да у свету раде буквално шта желе. Такву понижавајућу улогу Русије према Западу најбоље је осетила Србија, јер је 1999. године бомбардована 78 дана мимо одлуке СБ УН и фактички уз прећутну сагласност Русије. Нестабилност односа између ове две велесиле наступила је након одласка Јељцина и доласка на власт нових људи на челу са Владимиром Путином који је за релативно кратко време ову земљу подигао на ниво скоро равноправног партнера према САД. „Велики лидер: САД који и након завршетка хладног рата настоји својом политиком показати да је неприкосновени униполарни вођа ипак мора

2) Видети шире: Здравко Skakavac, Tatjana Skakavac, *Savremeni izazovi međunarodne bezbednosti*, monografija od međunarodnog značaja (urednik Slobodan I. Marković), Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd i Centar za međunarodne studije u Zagrebu, 2017, poglavlje: *Radikalni islamski terorizam i politike velikih sila.*, str. 143.

3) Видети шире: “Hladni rat je stigao na Balkan”, *Nedeljnik*, 05.04.2018.
https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2018&mm=04&dd=05&nav_category=167&nav_id=1377774 05/04/2018

све више водити рачуна о земљи која је некада држала други крак светске равнотеже: Русији.⁴ Овакво стање је постало сасвим видљиво након догађаја у Украјини под окриљем америчког утицаја, а посебно након референдумског отцепљења Крима и прикључења Русији. Русија је тада по први пут, након одласка Јељцина, ставила до знања да Запад на челу са САД не може да ради шта хоће у свету, а посебно не у близини руских граница.

Нови ударац Америчкој администрацији и НАТО алијанси представљало је укључења Русије у решавање сиријског грађанског рата. Тада је Русија дефинитивно и отворено показала одлучност на равноправно укључење у светска безбедносна питања. Због тога у свету долази до невиђене трке у наоружању, подстакнуте растућом напетости у свету, посебно на Блиском истоку, као и због сталног приближавања НАТО алијансе руским границама.

Нестабилност односа између ове две светске силе додатно је подгрејана и сталним инсистирањем са америчке стране о наводној умешаности и утицају Русије на резултат америчких председничких избора, због чега је дошло до смене већине Трампових сарадника. Даље, најновији догађаји око наводне умешаности Русије у тровање њеног бившег обавештајца Скрипаља и његове кћерке у Великој Британији додатно је искомпликовала ионако бремените односе између Русије и Запада. Због тога је, под америчким притиском, велики број западних земаља протерао преко 150 руских дипломата, уз очекивани реципрочни одговор Русије. Тим поводом, ових дана огласио се и бивши руски генерал Јевгениј Бужински изјавом да се свет налази на ивици „последњег рата у историји човечанства“. Он сматра да су тензије између Русије и Запада горе него у време Хладног рата и да је „сатеривање Русије у хошак опасна ствар“.⁵

Уље на ватру у односима САД и Русије, долио је најновији тројни сусрет председника Русије, Турске и Ирана који је одржан у Анкари 04. априла о.г. поводом ситуације у Сирији. На овом скупу турски лидер Реџеп Тајип Ердоган критиковао је своје НАТО савезнике због претњи санкцијама Анкари уколико Турска купи руски С-400 и наговестио могућност напуштања Алијансе. Аналитичари процењују да би то могао бити нови блок Русије, Турске и Ирана за супротстављање Западу. На тај начин би могао бити фор-

4) Radovan Vukadinović, *Savremeni izazovi međunarodne bezbednosti*, monografija od međunarodnog značaja (urednik Slobodan I. Marković), Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd i Centar za međunarodne studije u Zagrebu, 2017, poglavlje: *Savremeni izazovi sigurnosti i američko-ruski odnosi.*, str. 14.

5) Трамп спрема најјачи ударац Русима, Internet, <https://www.pressreader.com/serbia/blic/20180406/281702615281793> 06/04/2018

миран јак блок, који би се, уз Кину могао опасно супротставити западној доминацији.

Као што се види, ни на видику не постоје назнаке за праљвања односа између Русије и САД, они су тренутно на нивоу периода Хладног рата, са тренутном тенденцијом погоршања. Могућност одређене консолидације односа пропуштена је и поводом грађанског рата у Сирији и борбе против терористичке организације тзв. Исламске државе. „Уместо заједничке борбе против ове терористичке организације, обе стране тренутно конструирају своја савезништва и имају супротне циљеве. Америка жели чврсто остати на Блиском истоку. За Русију је, пак, улазак у Сирију и војно деловање доказ конкретних руских војних могућности, али и жеља да се демонстрира да је Русија велика сила и да жели бити тако третирана.“⁶

У разматрању свеукупних односа САД и Русије, не треба занемарити Шангајску организацију за сарадњу, што је прва међународна организација која је основана у Кини, јер су је неки већ дефинисали као „Источни НАТО“. То је међународна међувладина регионална организација основана 2001. године тако што се шангајској петорци, која је основана 1996, придружио и Узбекистан. Организацију чине: Кина, Руска Федерација (РФ), Казахстан, Таџикистан, Киргистан и Узбекистан. Чињеница да, поред осталих, организацију чине и две веома моћне светске силе Кина и Русија, с правом се може констатовати да организација представља веома озбиљан противтег америчкој позицији и њеним амбицијама у централној Азији. Ипак, потенцијално, најопаснији сценарио који би могао угрозити актуелни светски примат САД био би у великој коалицији Кине, Русије и Ирана.

Наведено стање у односима две најмоћније силе света, неминовно се одражава и на Србију, посебно због њеног актуелног настојања да се прикључи евроинтеграцијама. Да ли је то могуће без додатног условљавања Запада, да се прикључи НАТО алијанси и окрене против Русије, видеће се у наредних неколико година.

БЕЗБЕДНОСНИ ИЗАЗОВИ У РЕГИОНУ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА

Геополитички и геостратегијски положај Србије и простора „Западног Балкана“ представљају раскрсницу на којој се историјски преплићу и сукобљавају разнородни интереси Средње

6) Radovan Vukadinović, *Savremeni izazovi međunarodne bezbednosti*, monografija od međunarodnog značaja (urednik Slobodan I. Marković), Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd i Centar za međunarodne studije u Zagrebu, 2017, poglavlje: *Savremeni izazovi sigurnosti i američko-ruski odnosi*, Isto, str. 27.

Европе, Евроазије, атлантског и исламског света. Они су данас присутни у форми најважнијих геополитичких концепција као што су: атлантизам, континентализам (средњоевропски); евроазијство и неоосманизам као нова геополитичка концепција Турске са регионалним утицајем. Такође, у ред исламских центара моћи присутних на простору „Западног Балкана“ сврставају се Саудијска Арабија, као најзначајнији глобални финансијер ширења ислама, и Иран, као исламска земља која тежи да постане регионална сила и лидер исламске цивилизације ширећи свој утицај међу муслиманским заједницама у Европи.

Данас, концепт „Западног Балкана“ подразумева регију сачињену од новонасталих али до сада неинтегрисаних земаља на простору бивше Југославије. Из корпуса ових земаља изузете су Словенија, а касније и Хрватска, као чланице ЕУ, а придодата Албанија. Тако се појам „Западни Балкан“ данас односи на четири слабе и незбринуте државе са „ex југословенског простора“ - Србија, Македонија, Црна Гора као и Босна и Херцеговина. Ове четири државе, као и Албанија, суочене су са бројним и разноврсним политичким, економским, социјалним, етничким, верским и безбедносним проблемима које нису у стању да самостално успешно реше. У безбедносном смислу, све државе „Западног Балкана“ функционишу по систему спојених судова. Напросто, суочене су са истоветним или сличним безбедносним изазовима и претњама.⁷ Етничко-верске тензије, екстремизам, тероризам, организовани криминал и корупција су карактеристични безбедносни проблеми ових држава⁸. Међутим, њихова специфичност⁹ у односу на друге балканске, али и европске државе, јесу константни безбедносни ризици и претње који базирају на традиционалним антагонизмима аутохтоне хришћанске и муслиманске популације са овог простора.

Посматрано кроз историју, исламски фактор на „Западном Балкану“ вековима је утицао на мењање државних граница овдашњих аутохтоних народа и структуру њихових хомогених етно-религијских територијалних целина, нарочито српског националног бића. Сразмерно бројности и заступљености муслиманске популације унутар укупног броја становништва сваке западнобалканске државе, исламски фактор утиче на њихову демографску

7) Momčilo Taliјan, Miroslav Taliјan, *Opšti i bezbednosni menadžment*, VŠUP, Banja Luka, 2011.

8) Milan Mijalkovski, "Dometi agresije selafija na neitegrisanom delu Balkana", *Vojno delo*, Јesen/2011, Beograd, 2011, str. 397-417.

9) Momčilo Taliјan, *Bezbednosni menadžment u suprotstavljanju terorizmu i borbi protiv terorizma*, Mediја centar „Odbrana“, MO RS, Beograd, 2010., str. 35

слику, затим на токове политичких збивања на локалном, државном и међународном нивоу. У зависности од степена образовања и индустријског развоја средина у којима живе муслимани, исламски фактор утиче и на укупни економски развој западно-балканских држава. С обзиром да муслимани „Западног Балкана“ насељавају простор додира и прожимања различитих култура и цивилизација, то се могу наћи у улози како кохезивног тако дестабилизирајућег безбедносног фактора.

У једном од задњих бројева „Недељника“ у ауторском тексту за овај лист, бивши заменик шефа ЦИА за Балкан Стивен Мејер пише да је “Хладни рат” стигао на Балкан. Како наводи, Балкан је вековима био “буре барута” Европе, иако се фитиљ налазио другде. Вековима је Балкан био полигон за одмеравање снага великих сила и где су се укрштали интереси великих царевина, Отоманског царства, Аустријског и Руског царства. Зато су друге империје - пре свега Британци и Французи - такође на оку држали Балкан и мешали се чак и ако нису били физички присутни у региону.¹⁰

Простор Западног Балкана је још увек под утиском дешавања из периода деведесетих година када су беснели ратови и оружани сукоби такорећи на целој територији бивше Југославије. Иако су ратна дешавања престала, одређене тензије међу бившим зараћеним странама и даље постоје и политичку ситуацију и даље чине веома нестабилном. Очигледно је да ће бити потребно дуже време, како би се пртходна дешавања ставила у заборав. Изгубљени животи, велико расељавање становништва, уништена имовина и слично, остављају далекосежне последице које може да излечи само мирно време. Иако су Дејтонским споразумом регулисани односи у Босни и Херцеговини поделом на два ентитета, стање на овом подручју тренутно је можда на проблематичније, јер су односи на релацији Федерација БиХ – Република Српска оптерећени континуираном тензијом којој у највећој мери кумују водећи људи ових ентитета. У тако ровитој ситуацији Хрвати се надају ревизији Дејтонског споразума и свом делу територије Босне и Херцеговине.

Безбедносну ситуацију на простору бивше Југославије у одређеној мери оптерећују и нерешена питања државних граница након растурања југословенске творевине. Скоро да између свих суседних земаља постоје нерешена питања државних граница. Билатерални спор између Србије и Хрватске око границе на Дунаву још није решен јер стране у спору имају супротстављене ставов-

10) “Hladni rat je stigao na Balkan”, *Nedeljnik*, 05.04.2018.

https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2018&mm=04&dd=05&nav_category=167&nav_id=1377774 05/04/2018

ве. „Иако су формиране међудржавне комисије са представницима обе земље, у протеклих преко десет година нису постигнути готово никакви резултати. Као потенцијално решење проблема све се више помиње арбитража, па чак и Међународни суд правде. У досадашњем периоду било је више различитих коментара од стране хрватских званичника, који су послали јасан „сигнал“ да ће то бити један од услова које ће Хрватска поставити пред Србију у поступку преговора за чланство у ЕУ.“¹¹

Безбедносни проблеми на овом подручју везују се и за активности вехабијског покрета који све више добија на масовности, посебно на територији Босне и Херцеговине, Санцака и Косова и Метохије. У Босни и Херцеговини су већ евидентирани бројни кампови где ови припадници спроводе обуку. Један број ових припадника прикључио се терористичкој организацији, тзв. Исламској држави још од 2013. године и активно учествују у ратним дешавањима на подручју Сирије. Након слома ове организације, неки од њих се враћају у своју земљу где представљају потенцијалну опасност за извођење терористичких аката и нарушавање безбедности.

Свему овоме треба додати чињеницу, да су Словенија, Хрватска и Црна Гора већ чланице НАТО алијансе, Македонија то такође жели, али мора претходно да реши спор са Грчком око имена. Србија се изјаснила за политику војне неутралности, и не жели да се прикључи НАТО савезу, јер би тиме значајно нарушила традиционално добре односе са Русијом. Што се тиче Босне и Херцеговине, ситуација је компликована јер Република Српска такође следи Србију по питању неутралности, док је Федерација Босне и Херцеговине опредељена за НАТО. И остале суседне земље Србије, Мађарска, Румунија, Бугарска, Грчка и Албанија, такође су чланице НАТО савеза.

„У очувању националне безбедности најосетљивије питање за Србију и највећа безбедносна претња је једнострано проглашење „државе“ Косово 2008. године на територији њене јужне покрајине, која чини 12,3 посто укупне државне територије.“¹² „Насилно отцепљење Косова и Метохије од Србије, супротно уставном, историјском и међународном праву значајно ће променити интегрални капацитет безбедности Балкана. Кршењем резолуције 1244 СБ УН и Кумановског споразума, додатно се игнорише По-

11) Синиша Домазет, Здравко Скакавац, „Добросуседски односи на Балкану као услов за приступање Европској унији: препрека или добра пракса?“, Српска политичка мисао, бр. 3/2016, Институт за политичке студије, Београд, 2016, стр. 149.

12) Раденко Мутавшић, „Утицај НАТО на безбедност и косовску политику Србије“, Политика националне безбедности, бр. 2/2017., стр. 88.

веља УН, и међународно право уопште. С друге стране, легализује се примена међународног терора и тероризма према једном народу на Балкану. Јер, већ на почетку XXI века процес етничког чишћења тог народа на Косову и Метохији се приводи крају.¹³ Као што је познато, након потписивања Кумановског споразума 1999. године, завршени су оружани сукоби на Косову и Метохији, српска војска и полиција су се повукли а контролу безбедности на овом подручју преузеле су међународне безбедносне снаге (УНПРОФОР). Међутим, тек тада за мањинску српску популацију настају озбиљни проблеми због чега је дошло до етничког чишћења неалбанског становништва, док су преостали Срби били повргнути невиђеној репресији и тортури.

Поред тога, Република Србија има и потенцијално могућа кризна жаришта која се односе на подручје Прешева и Бујановца, као и на регион Санцака где поједини политички лидери, незадовољни својим тренутним политичким статусом, играјући на националну карту, покушавају испровоцирати избијање сукоба на тој основи. Преговори између Србије и самопроглашене државе Косово под окриљем ЕУ трају већ неколико година, како би резултирали одређеним прихватљивим споразумима за обе стране, и српску и албанску. Неки споразуми су били формално и постигнути, као што је споразум о формирању Заједнице српских општина, али албанска страна већ пет година упорно одбија да се овај споразум спроведе у дело. Утисак је ипак, да то не чине на своју руку, већ уз искључиву сагласност својих западних ментора.

Велики проблем у безбедносном смислу на Косову и Метохији представља деловање Албанске мафије чије клановско криминално деловање предводе управо актелни представници косовске власти, Хашим Тачи, Рамуш Харадинај и други. Кријумчарење дроге, оружја, трговина људима, људским органима и други облици организованог криминалитета су на највишем нивоу.¹⁴ Треба имати у виду и чињеницу да ван Косова и Метохије, у општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа живи велики број Албанаца који испољавају отворену подршку актуелном косовском руководству и увек представљају потенцијално погодне средине у којима лако може доћи до ескалације и нарушавања безбедности. Једно од осетљивих подручја на територији Републике Србије је и регион Санцака где поједини неодговорни политичари, незадовољни сопственим статусом и у сопственој средини, покушавају испровоцирати ре-

13) Радослав Гађиновић, „Утицај сецесије Косова и Метохије на националну безбедност Србије“, Политика националне безбедности, бр. 2/2017., стр. 74.

14) Видети шире: Zdravko Skakavac, *Maŕija – tradicionalni i savremeni fenomen*, Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, 2017, str. 285-326.

говање државних органа у намери да прикажу дискриминаторски однос према том подручју. Вехабијски покрет на подручју Санџака је активан и ради на omasовљавању локалног становништва, пропагирајући радикалне активности, а један број ових припадника боравио је на Блиском истоку где се прикључио екстремној терористичкој организацији тзв. Исламској држави.

Једно од важних безбедносних питања на подручју Србије и Западног Балкана везано је за тзв. „Мигрантску кризу“, која траје од почетка 2015. године до данас, а једна од најчешћих транзитних рута мигрантског водила је преко територије Србије према земљама ЕУ.

ОДНОСИ У ЕУ И ПЕРСПЕКТИВЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИЈА СРБИЈЕ

„Континуирана америчка политика такмичења, првенствено са предводником Источног блока, СССР-ом, али и читавим социјалистичким светом, на свим подручјима друштвеног живота, како у Европи, али исто тако и у укупним међународним односима, потпомогнута европском политиком детанта, успостављањем КЕБС-а те објективнијим сагледавањем московске политичке елите смањених могућности совјетског деловања у циљу даљњег одржања хладноратовског статус кво-а, а посебно на плану нуклеарног надметања, у коначном је резултирала распадом биполарних међународних односа.”¹⁵ Распадом биполаризма и Источног блока, распадом СССР и нестанком социјализма, већина бивших социјалистичких земаља одлучује се за демократски развој друштва и прикључење НАТО савезу. У том контексту, посебно у периоду од 1989-1992. године, размишљања већине европских земаља ишла су у правцу конципирања новог теоријског модела европске безбедности.

ЕУ је створена потписивањем Уговора о ЕУ који су државе чланице потписале у Мастрихту 2. фебруара 1992. године. ЕУ је економски и политички пројект који се у савременим процесима постхладноратовског доба заснива на интеграцији европских држава у организацију новог поретка у Европи. Циљ европских интеграција није само економско благостање, већ средство за остварење мира и стабилности. Њихов коначни политички циљ је да се створи „Унија Европљана“ (*Union of the People of Europe*) што подразумева: заједничке вредности, заједничка и јединствена правна

15) Lidija Čehulić-Vukadinović, „Evropski sistem sigurnosti poslije hladnog rata“, u: *Savremeni izazovi međunarodne bezbednosti*, „FLV - Novi Sad & CMS - Zagreb“, Novi Sad - Zagreb, 2017., str. 39.

правила, сложну заједницу унутар које су солидарност и сложеност од пресудне важности за њено функционисање, заједницу усмерену ка изградњи мира и стабилности унутар које ће се сукоби и различити интереси решавати у оквиру заједничких правних правила и институција.¹⁶

Без обзира на богату историју и савремена достигнућа у политичком и економском животу људи, Европска унија је данас припуњена, да изналази нове модалитете своје спољне и унутрашње политике безбедности. Постојећи концепти се све више потврђују као нефункционални пред новим формама изазова, и претњи њеној архитектури и вредностима које се сваким даном угрожавају споља и изнутра.

Полазећи од досадашњих искустава, заједничка спољна и безбедносна политика подразумева и изградњу европскога безбедносног система који би у перспективи треба да има три нивоа: 1) национални, на коме би свака држава градила своју безбедност помоћу у оквиру националног безбедносног система (одбрамбеног система, заштитног система и система заштите и спасавања); 2) мултинационални, у оквиру којег би деловала мрежа билатералних и мултилатералних безбедносних договора и споразума како о безбедносној сарадњи међу државама, тако и о међусобном контроли војних потенцијала; 3) интернационални, на коме би деловале безбедносне организације као што су НАТО, ЕУ и ОЕБС. Основна идеја је да се будућа европска безбедносна политика, с једне стране ослања на НАТО, а са друге стране на развијену безбедносно-одбрамбену компоненту саме ЕУ. Међутим, од почетака реализације ове идеје њен циљ још увек изгледа преамбициозан.

У свом досадашњем функционисању ЕУ није показала потребан степен јединства по многим питањима, јер свака земља води рачуна првенствено о својим приоритетима и циљевима. Оно што нас посебно интересује, то је најбоље показала ситуација око признавања самопроглашене државе Косово, када је пет земаља ЕУ, Шпанија, Словачка, Румунија, Кипар и Грчка, децидно одбило ту могућност. Јединство ЕУ посебно је уздрмао тзв. Брегзит, тј. повлачење Велике Британије из чланства, након референдума одржаног у јуну 2016. године. Брегзит је претио да озбиљно уздрма стабилност ЕУ, јер је било наговештаја сличних иницијатива. Ипак, највише захваљујући активностима Немачке и Француске, та стабилност је за сада ипак очувана. Стабилност ЕУ у одређеној мери реметила су

16) Видети више: Lidija Čehulić-Vukadinović, „Evropski sistem sigurnosti poslije hladnog rata“, u: Savremeni izazovi međunarodne bezbednosti, „FLV - Novi Sad & CMS - Zagreb“, Novi Sad - Zagreb, 2017., Isto, str. 39-49.

велика светска мигрантска кретања, започета 2015, посебно ескалирала 2016. године, а и данас је оптерећујући фактор. Вишегодишња криза у Грчкој у задњих десетак година додатно је оптерећивала односе у Унији, као и догађаји у Каталонији, након референдумски изгласане независности овог дела Шпаније. Ипак, најактуелнији проблем, којим се ЕУ бави више година везан је за њено проширење прихватањем држава Западног Балкана у чланство. Србију у том смислу посебно коче преговори о нормализацији односа са самопроглашеном државом Косово који су запали у Њорсокак.

У Стразбуру је 17. априла о.г. представљен Извештај ЕУ о напретку Западног Балкана ка евроинтеграцијама.¹⁷ Обраћајући се Европском парламенту, француски председник Емануел Макрон је том приликом изнео став да ће заступати проширење ЕУ на Балкан, али тек пошто се реформише сама Европа, како би се избегао очигледан геополитички ризик да се регион окрене ка Турској или ка Русији, или да се уруши у сопственим поделама. Макронове поруке уследиле су после упозорења шефа Европске комисије Жан-Клода Јункера да би ЕУ требало да се шири на Балкан, како би се избегао ризик новог рата у региону. Макроново виђење евроинтеграције Западног Балкана којим се нарушава јединство унутар ЕУ, покушали су да ублаже европска шефица дипломатије Федерика Могерини и комесар за проширење Јоханес Хан, представљајући Пакет проширења ЕУ 2018, у оквиру којег је и извештај ЕК о напретку Србије. Они сматрају да оба ова процеса могу да иду паралелно ако се нађу добри и креативни начини да се иде заједно, јер пре него што се ЕУ прошири, мора да постане јача.

У Извештају је констатовано да је Србија, заједно са Црном Гором највише напредовала, да је највећи помак остварен у економским реформама, али је и овог пута наглашено да су највећи изазови на европском путу владавина права и нормализација односа са Косовом. Највећи напредак Србија је остварила у области економије, а у извештају се констатује и известан напредак у владавини права, борби против корупције и организованог криминала. Приликом усвајања извештаја, Федерика Могерини је истакла да је Западни Балкан Европа и да ће бити део будућности ЕУ, али и поновила да је то процес заснован на јасно утврђеним правилима. Она је истакла да је оптимиста кад је реч о постизању правно обавезујућег споразума између Београда и Приштине о нормализацији односа. Позвала је на примену свих досад постигнутих спо-

17) D. Milinković; G. Čvorović, *Makron Srbiji zatvara vrata EU!*, Internet, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:722643-Makron-Srbiji-zatvara-vrata-EU> 18/04/2018

разума, укључујући и формирање ЗСО, уз напомену да ће управо на томе бити заснована кредибилност нове фазе дијалога. Србија мора да начини додатне напоре на имплементацији већ постигнутих споразума о енергетици, мосту у Косовској Митровици, заједничком управљању прелазима и признавању диплома. Позитивно је оцењена и иницијатива председника Србије Александра Вучића да покрене унутрашњи дијалог о Косову, а што се тиче спољне политике, наглашено је да Србија мора да настави постепено усклађивање спољне и безбедносне политике са ЕУ. Од Србије се тражи да побољша положај најдискриминисанијих група, попут Рома, ЛГБТ популације, особа са инвалидитетом, ХИВ позитивних, социјално угрожених, уз поруку да се закон о родној равноправности мора усвојити. Позитивно је оцењен ангажман у управљању миграционом и избегличком кризом.

Имајући у виду наведено, може се констатовати да већина држава чланица ЕУ подржава проширење Уније на подручје Западног Балкана, истина, неке земље, уз испуњење одређених услова (Хрватска, Словенија и Немачка), док су, поред Француске, против ширења: Чешка, Литванија и Велика Британија.

ЗАКЉУЧАК

Стратегија националне безбедности Републике Србије утврђене су основе политике безбедности у заштити националних интереса и њена спремност да у оквиру Организације уједињених нација, европских и других међународних организација и регионалних структура, доприноси изградњи и унапређењу сопствене, регионалне и глобалне безбедности. Стратешко одређење Србије за приступање ЕУ интеграцијама наилази на бројне изазове, ризике и претње, због чега се показала потреба да се приступи реформи стратегије националне безбедности.

Актуелна безбедносна ситуација у свету, као и у региону Западног Балкана, у доброј мери је зависна од међусобног односа између две велике силе: САД и Русије, што се неминовно одражава и на Србију у процесу приступања ЕУ. Очигледно је да Србија на том путу мора да превазиђе две важне препреке. Прва се односи на склапање Обавезујућег споразума са самопроглашеном државом Косово о нормализацији односа, и друго, да спољну политику усклади са ЕУ. Колико ће и како Србија у томе успети, без обзира на подршку већине чланица ЕУ, у доброј мери зависиће од добро избалансиране и спљне и унутрашње политике државног руководства у наредном периоду.

ЛИТЕРАТУРА

- Vukadinović Radovan, Savremeni izazovi međunarodne bezbednosti, monografija od međunarodnog značaja (urednik Slobodan I. Marković), Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd i Centar za međunarodne studije u Zagrebu, 2017, poglavlje: Savremeni izazovi sigurnosti i američko-ruski odnosi, str. 11-36.
- Гађинових Радослав, „Утицај сецесије Косова и Метохије на националну безбедност Србије“, Политика националне безбедности, бр. 2/2017., стр. 69-86.
- Домазет Синиша, Скакавац Здравко, „Добросуседски односи на Балкану као услов за приступање Европској унији: препрека или добра пракса?“, Српска политичка мисао, бр. 3/2016, Институт за политичке студије, Београд, 2016, стр. 139-155.
- Мијалковски Милан, „Домети агесије селafiја на неитегрисаном делу Балкана“, Војно дело, Јесен/2011, Београд, 2011, стр. 397-417.
- Милковић Д., Ћворовић Г., Макрон Србији затвара врата ЕУ!, Internet, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:722643-Makron-Srbiji-zatvara-vrata-EU-18/04/2018>
- Мутаваџић Раденко, „Утицај НАТО на безбедност и косовску политику Србије“, Политика националне безбедности, бр. 2/2017., стр. 87-103.
- Skakavac Zdravko, Skakavac, Tatjana, Savremeni izazovi međunarodne bezbednosti, monografija od međunarodnog značaja (urednik Slobodan I. Marković), Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd i Centar za međunarodne studije u Zagrebu, 2017, poglavlje: Radikalni islamski terorizam i politike velikih sila, str. 141-168.
- Skakavac Zdravko, Mafiја – tradicionalni i savremeni fenomen, monografija, Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, 2017.
- „Стратегија националне безбедности републике Србије“, Службени гласник Републике Србије, број 28/2009, Београд, 2009.
- Talijan Momčilo, Talijan Miroslav, Opšti i bezbednosni menadžment, VŠUP, Banja Luka, 2011.
- Talijan Momčilo, Bezbednosni menadžment u suprotstavljanju terorizmu i borbi protiv terorizma, Mediја centar „Odbrana“, MO RS, Beograd, 2010.
- Трампа спрема најјачи ударац Русима, Internet, <https://www.pressreader.com/serbia/blic/20180406/281702615281793-06/04/2018>
- Ћехулић-Вукadinović, Lidija, Savremeni izazovi međunarodne bezbednosti, monografija od međunarodnog značaja (urednik Slobodan I. Marković), Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd i Centar za međunarodne studije u Zagrebu, 2017, poglavlje: Evropski sistem sigurnosti poslije hladnog rata, str. 37-92.

“Hladni rat je stigao na Balkan”, Nedeljnik, 05.04.2018, Internet, https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2018&mm=04&dd=05&nav_category=167&nav_id=1377774 05/04/2018

Zdravko Skakavac

ACCESSION OF SERBIA TO THE EUROPEAN UNION - ACTUAL SECURITY CHALLENGES, THREATS AND RISKS

Resume

The Republic of Serbia started its accession process to the European Union some time ago (hereinafter: the EU). However, there are numerous burdensome factors, challenges, risks, and even threats, on Serbia's road to the EU. In order to bring this process to an end, a thorough and well-balanced State policy is required which will overcome all obstacles in its way. The 2009 National Security Strategy of the Republic of Serbia (hereinafter: NS Strategy for Serbia) defines national security priorities for the following period. In the meantime, in line with the wider context of security implications, an inevitable need for reforming the existing Strategy was identified. This was influenced by the current security issues on a global level, in the Western Balkan region, and in particular the current Vienna and Brussels negotiations and agreements between Serbia and the self-proclaimed so-called state of Kosovo. In this regard, the current policy of military neutrality and Serbia's relationship with the NATO alliance and Russia are very important in the process of Serbia's Eurointegration. Therefore, significant activities have been launched at the State level aimed towards redefining certain priorities, in order to bring the EU accession process to an end within a realistic period of time. The aim of this paper is to point out numerous burdensome factors, challenges, risks and threats that stand in the way of Serbia's Eurointegration.

Keywords: *Serbia, European Union, Eurointegration, NATO, Russia, Kosovo*

---

* Овај рад је примљен 25. априла 2018. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције, 26. априла 2018. године.